

CRENCO

RECOL·LECTORS DE FELICITAT

créixer · envellir · compartir

GUIA CRENCO DE BONES PRÀCTIQUES INTERGENERACIONALS

ÍNDEX

1.	JUSTIFICACIÓ	3
2.	UNA SOCIETAT PER A TOTES LES EDATS	4
3.	ELS PROGRAMES INTERGENERACIONALS	7
4.	PARLEM DE CRENCO	13
5.	LES BONES PRÀCTIQUES INTERGENERACIONALS	22
6.	MODEL DE FITXA DE BONA PRÀCTICA INTERGENERACIONAL	27
7.	LA PROFIGURACIÓ	30
8.	BIBLIOGRAFIA	33

1. JUSTIFICACIÓ

Aquesta guia és un document que pretén acostar-vos al món de la intergeneracionalitat d'una manera planera i propera, seguint l'ADN de CRENCO i d'acord amb la seva missió, visió i valors.

Diversos i nombrosos són els estudis, informes, articles i publicacions acadèmiques que avalen el tema que ens ocupa i que hem emprat en l'elaboració d'aquesta guia. Els trobareu tots degudament citats a l'apartat corresponent de bibliografia.

Finalment, considerem que aquesta guia esdevindrà una eina útil i pràctica per totes aquelles persones amb curiositat i interès sobre la temàtica intergeneracional, i per aquest motiu us animem a desenvolupar bones pràctiques a les vostres organitzacions, i molt especialment també us demanem que les compartiu i difongueu, doncs com diu la dita “tan important és saber fer com fer saber”!

2. UNA SOCIETAT PER A TOTES LES EDATS

Mitjançant la resolució A/RES/54/262 de 16 de juny de l'any 2000, les Nacions Unides van convocar la Segona Assemblea Mundial sobre Envelliment, amb la finalitat d'analitzar els resultats de la Primera Assemblea Mundial i aprovar un pla d'acció i una estratègia a sobre l'envelliment en el context d'una *“societat per a totes les edats”*.

Aquesta expressió va ser formulada per les Nacions Unides durant la preparació del 1999 com Any Internacional de les Persones d'Edat, i es va convertir en el lema de la Segona Assemblea Mundial celebrada a Madrid l'abril del 2002.

Més concretament, en el marc d'aquesta preparació de l'Any Internacional de les Persones d'Edat el març de 1995, el Secretari General de les Nacions Unides va explicar que una societat per a totes les edats és aquella que *“ajusta les seves estructures i funcionament i les seves polítiques i plans a les necessitats i capacitats de tothom, amb la qual cosa s'aprofiten les possibilitats de tothom en benefici de tothom. A més a més, una societat per a totes les edats permetria a les generacions fer inversions recíproques i compartir el fruit d'aquestes inversions, guiades pels principis bessons de reciprocitat i equitat”* (Nacions Unides, 1995b:9).

Com hem comentat, *“una societat per a totes les edats”* va ser el lema de la Segona Assemblea Mundial sobre Envel·liment. Ja en l’article 1 de la Declaració Política d’aquesta Segona Assemblea es deia literalment *“nosaltres els representants dels Governants reunits a la Segona Assemblea Mundial sobre Envel·liment celebrada a Madrid que hem decidit adoptar un Pla d’Acció Internacional sobre l’Envel·liment per respondre a les oportunitats que ofereix i als reptes que planteja l’envelliment de la població en el segle XXI per promoure el desenvolupament d’una societat per a totes les edats”* (Nacions Unides, 2022:1).

Amb aquesta expressió les Nacions Unides tracten de dir-nos que *“la solidaritat entre les generacions a tots els nivells –famílies, comunitats i nacions- és fonamental per l’assoliment d’una societat per a totes les edats”* (Nacions Unides, 2002:19).

Sembla raonable pensar que el desenvolupament social i comunitari, és a dir, la millora de la vida en societat, passa per evitar la fragmentació i distanciament entre generacions i així poder assolir una major cohesió social. Aquesta cohesió implica un reconeixement a totes les persones de la seva condició ciutadana amb igualtat de drets i deures, mes enllà de la diferència d’edat, de generació o de capacitat. Això implica creure en societats per a totes les edats on es produeixin trobades entre persones diferents que interactuen, es complementen i potencien per promoure una societat més inclusiva en termes d’equitat i justícia.

La intergeneracionalitat pot esdevenir així doncs un mitjà pel desenvolupament i aprofitament del potencial de totes les persones, així com una oportunitat per aprendre unes de les altres, al mateix temps que fomentem valors com la participació i la solidaritat.

La qüestió de la solidaritat intergeneracional fins i tot es menciona al Tractat de Lisboa quan a l'article 2.3 es diu que *“la Unió combatrà l'exclusió social i la discriminació i fomentarà la justícia i la protecció socials, la igualtat entre dones i homes, la solidaritat entre generacions i la protecció dels drets de l'infant”* (Unió Europea, 2007:11).

Interessant és també un sondeig a nivell europeu que es va fer el 2009 amb motiu del Dia Europeu de la Solidaritat i Cooperació entre Generacions (The Gallup Organization, 2009). A la pregunta de si existien suficients oportunitats per fer que les persones grans i les joves es reunissin i treballés conjuntament en associacions o projectes comunitaris locals, la resposta majoritària en 21 Estats de la Unió Europea va ser que no. El 92% de les persones enquestades estaven a favor de la necessitat de què les autoritats locals recolzin més les associacions i les iniciatives que enforteixin les relacions entre persones joves i persones grans. Els programes intergeneracionals són una fantàstica eina per enfortir aquestes relacions.

3. ELS PROGRAMES INTERGENERACIONALS

Diverses són les definicions que podem trobar dels programes intergeneracionals. Anem a veure'n algunes:

- *“Activitats o programes que incrementen la cooperació, la interacció i l’intercanvi entre persones de diferents generacions. Implica compartir habilitats, coneixements i experiències entre joves i grans”* (Ventura-Merkel i Lidoff, 1983).
- Els programes intergeneracionals *“ajunten joves i grans per compartir experiències que beneficien a ambdós grups. (...) Estan dissenyats per a què persones grans i joves sense llaços biològics s’impliquin en interaccions que promouen llaços afectius entre les generacions i l’intercanvi cultural i que proporcionen sistemes de recolzament positiu que puguin ajudar a mantenir el benestar i la seguretat de les generacions joves i grans”* (Newman, 1997).
- *“Els programes intergeneracionals són vehicles per a l’intercanvi determinat i continuat de recursos i aprenentatge entre les generacions més velles i les més joves per (assolir) beneficis individuals i socials”* (Hatton-Yeo i Ohsako, 2001).

- *“Un programa organitzat per fomentar relacions entre nens, joves i persones grans que seran continuades, mútuament beneficioses i que conduiran al desenvolupament de relacions” (McCrea, Weissman i Thorpe-Brown, 2004).*
- *“Activitats o programes que incrementen la cooperació, la interacció i l’intercanvi entre persones de diferents generacions. Aquestes persones comparteixen allò que saben i els seus recursos i es recolzen mútuament en relacions que beneficien tant als individus com a la seva comunitat. Aquests programes proporcionen oportunitats a les persones, a les famílies i a les comunitats per gaudir i beneficiar-se de la riquesa d’una societat per a totes les edats” (Generations United, sense data).*

Així doncs, malgrat l’existència de diferents definicions sobre què són els programes intergeneracionals, podem trobar tres elements comunes a totes elles:

- En tots els programes intergeneracionals participen persones de diferents generacions.
- La participació en un programa intergeneracional implica activitats adreçades a assolir finalitats beneficioses per a totes aquelles persones (i per a la comunitat on viuen).
- Gràcies als programes intergeneracionals, els participants mantenen relacions d’intercanvi entre ells.

A més a més, segons Granville i Ellis (1999) per tal que un programa sigui qualificat d'intergeneracional ha de tenir les següents característiques:

- Ha d'estar dissenyat específica i intencionadament per assolir les seves finalitats.
- Ha de planificar-se acuradament.
- Totes les persones que intervinguin han d'entendre'l.
- Es reconeix el paper de la generació intermèdia com facilitadora del programa.
- Ha de tenir continuïtat en el temps i no tractar-se simplement d'accions aïllades.
- Ha d'aconseguir un impacte positiu per a les generacions participants.
- Els grups generacionals participants han d'aconseguir millorar la seva qualitat de vida, i per tant també la qualitat de vida d'altres persones del seu entorn.

Què fan doncs els programes intergeneracionals?

- Reuneixen a persones de diferents generacions en activitats contínues i planificades que els hi permetin interactuar, estimular-se, educar-se, recolzar-se, i en general cuidar-se mútuament.
- Es realitzen en llocs diversos com escoles, organitzacions comunitàries, hospitals, centres cívics, etc.

- S'organitzen per assolir objectius com la cura de persones grans i nens, l'enfortiment dels sistemes educatius, l'enriquiment de de la vida de les persones jubilades, la millora de les relacions entre avis i nets, la preservació de tradicions, la promoció de la sensibilitat i la preocupació envers el medi ambient, entre d'altres.
- Suposen una estratègia integrada per fer arribar a les persones serveis socials i comunitaris.

Per tant, quan diem que tirem endavant un programa intergeneracional volem dir que estem...

- Emfatitzant allò que les generacions poden aportar-se entre elles.
- Fomentant la col·laboració entre entitats i serveis que atenen a diferents grups d'edat.
- Generem activitats mútuament beneficioses per a joves i grans.
- Aconsegüim beneficis simultanis relacionats tant amb les necessitats comunitàries com les individuals i familiars.
- Desenvolupem l'enfoc del cicle vital.
- Procurem oportunitats per un millor envelliment.

Per tot això que acabem d'exposar podem dir que els programes intergeneracionals són *“mitjans, estratègies, oportunitats i formes de creació d'espais per la trobada, la sensibilització, la promoció del suport social i l'intercanvi recíproc, intencionat, compromès i voluntari de recursos, aprenentatges, idees i valors enfocats a produir entre les diferents generacions llaços afectius, canvis i beneficis individuals, familiars i comunitaris, entre d'altres, que permetin la construcció de societats més justes, integrades i solidàries”* (VV.AA, 2008b) i que han de:

- Demostrar beneficis mutus per als participants.
- Establir nous rols socials i/o noves perspectives per als nens, joves i persones grans implicades.
- Involucrar a múltiples generacions, incloent com a mínim a dues no adjacents i sense vincles familiars.
- Promoure un major coneixement i comprensió entre les generacions més joves i les més grans així com el creixement de l'autoestima per ambdues parts.
- Ocupar-se dels problemes socials i de les polítiques més adients per a les generacions implicades.
- Incloure els elements necessaris per a una bona planificació del programa.
- Afavorir el desenvolupament de relacions intergeneracionals.

Els principals components dels programes intergeneracionals són organització, durada, objectius, participants de diverses generacions, intercanvi continuat, participació de la comunitat i col·laboració amb altres entitats (treball en xarxa).

La participació en un programa intergeneracional proporciona a totes les persones participants oportunitats per desenvolupar aspectes com la iniciativa, l'empatia, la creativitat així com desenvolupar un sentiment de responsabilitat social i entendre el valor de l'aprenentatge durant tota la vida.

En nens i joves millora la seva autoestima i els seus estils de vida; fomenta el sentiment d'ajuda i cooperació cap a les persones grans; augmenta la confiança en ells mateixos i els hi permet conèixer la seva cultura i tradicions. En el cas de les persones grans, també incrementa la seva autoestima; disminueixen les sensacions de soledat i aïllament, experimenten menys caigudes i els hi ofereixen una oportunitat per aprendre. En definitiva, ajuden a promoure el seu envelliment actiu i saludable.

Un article publicat el 2021 a la Revista Sanitaria de Investigación conclou que malgrat no existir suficients estudis que evidencïïn quina ha de ser la metodologia per desenvolupar un programa intergeneracional, aporten resultats beneficiosos a totes les persones participants.

4. PARLEM DE CRENCO

Entrevista a Sandra Díaz Cofine - Fundadora i Coordinadora de CRENCO realitzada per la Sra. Marta Fortuny Benaiges (Àrea de Gestió del Coneixement i Comunicació Fundació Sant Joan de Déu)

Darrere del projecte Recol·lectors de felicitat. CRéixer-ENvellir-COMpartir (CRENCO), es troba la Sandra Díaz, una persona molt senzilla i mare de dues nenes que va tenir la gran sort de compartir la seva infància i el seu temps amb una persona molt especial “la seva Àvia materna”. La seva àvia li va transmetre molts valors importants alguns dels quals han servit per fer néixer aquest emotiu projecte de transmissió de valors a través de l’educació.

Actualment la Sandra Díaz compagina la seva feina com auxiliar comptable a la Fundació Sant Joan de Déu amb la gestió i coordinació del projecte intergeneracional CRENCO. El projecte que porta a terme de manera altruista i en el que a data d’avui participen 12 centres amb un total de 390 participants. Totes les persones implicades en el desenvolupament d’aquest projecte han compartit el seu temps de manera voluntària per a fer-lo créixer. Parlem amb Sandra Díaz fundadora i coordinadora del projecte CRENCO.

Quines van ser les teves motivacions per crear el projecte CRENCO?

Em vaig plantejar crear aquest projecte perquè crec que actualment no existeixen molts espais de trobada on infants/adolescent i gent gran puguin compartir el seu temps. Vaig adonar-me que cada vegada més és perd el coneixement dels valors del respecte i la solidaritat per la gent gran, i cada dia hi ha més soledat, i quan dic soledat no només em refereixo a la gent gran, no has de ser gran per sentir-te sol. Penso que l'acompanyament de les persones de qualsevol edat durant el camí de la vida és molt important i hem de donar importància a la formació des de la infància del significat: d'envellir i fer-se gran. Crear espais intergeneracionals on tant infants com adolescents i gent gran puguin compartir formacions a través de les experiències i les vivències estic segura que ens ajudarà a construir una societat més humana i implicada.

On va iniciar-se el projecte?

El primer projecte pilot va iniciar a l'any 2017 gràcies a la participació de l'escola pública Abat Oliba i la residència DomusVI Sant Jordi de Cornellà de Llobregat. Amb un total de 70 participants, 7 professionals, 2 voluntaris, el suport de l'AMPA i al finançament i impuls de l'Ajuntament de Cornellà, vam portar a terme aquest projecte durant un curs escolar en horari lectiu. L'èxit del programa va ser possible gràcies a la implicació de tot l'equip professionals:

Sra. Maria Grande (Directora), Sra. Maria José de la Cruz (tutora) Sra. Ana Maria Expósito(tutora) i Cristian Villa (tutor de suport), de l'Escola Abat Oliba de Cornellà de Llobregat. Sra. Isabel Gómez (terapeuta), Sra. Alba Codol (monitora d'oci), Sr. Josep Fabà (psicòleg) i Elisabet Ortiz (fisioterapeuta), del Centre Residència DomusVI Sant Jordi. Srs. Jaime Javier Egea i Jesús Palacios Domínguez, Creu Roja Cornellá. Voluntaris puntuals i la Sandra Diaz Coordinació CRENCO.

Amb quins suports has comptat per desenvolupar aquest projecte?

Per una banda des de l'inici he comptat amb l'assessorament dels Drs. Josep Maria Haro, Antoni Callén i Jaume Pérez, que sempre m'han donat suport i facilitat assessorament, així com la seva opinió com a experts en gent gran, salut mental i projectes d'innovació.

Per altra banda també he comptat amb els meus companys i companyes de la Fundació Sant Joan de Déu que m'han aportat els seus coneixements i habilitats, els quals m'han servit i m'han ajudat amb la redacció d'aquest projecte.

A la Sra. Montserrat Pérez Lancho, (Regidora fins a 2019), Sra. Joana Piñero (Regidora actual), Sra. Imma Muñoz i a tot l'equip del departament de Polítiques Socials i famílies de l'Ajuntament de Cornellà, que un dia van creure en aquest projecte i van confiar en mi impulsant aquest projecte a la ciutat.

També he comptat amb el suport i participació de les escoles i els seu professionals, Abat Oliba, Escola Suris, Instituts Francesc Macià i Institut Miquel Martí Pol de Cornellà de Llobregat. Escola Mediterrània de Viladecans i Escola Alemanya d'Esplugues de Llobregat.

Amb quins suports has comptat per desenvolupar aquest projecte?

Per una banda des de l'inici he comptat amb l'assessorament dels Drs. Josep Maria Haro, Antoni Callén i Jaume Pérez, que sempre m'han donat suport i facilitat assessorament, així com la seva opinió com a experts en gent gran, salut mental i projectes d'innovació.

Per altra banda també he comptat amb els meus companys i companyes de la Fundació Sant Joan de Déu que m'han aportat els seus coneixements i habilitats, els quals m'han servit i m'han ajudat amb la redacció d'aquest projecte.

A la Sra. Montserrat Pérez Lancho, (Regidora fins a 2019), Sra. Joana Piñero (Regidora actual), Sra. Imma Muñiz i a tot l'equip del departament de Polítiques Socials i famílies de l'Ajuntament de Cornellà, que un dia van creure en aquest projecte i van confiar en mi impulsant aquest projecte a la ciutat.

També he comptat amb el suport i participació de les escoles i els seu professionals, Abat Oliba, Escola Suris, Instituts Francesc Macià i Institut Miquel Martí Pol de Cornellà de Llobregat. Escola Mediterrània de Viladecans i Escola Alemanya d'Esplugues de Llobregat. Per la banda dels centres de gent gran també he comptat sempre amb el suport i participació dels centres casals i residències i els seu professionals, Casal Gavarra, Casal Rubio i Ors, (Ajuntament de Cornellà). Casal Cívic Riera (Generalitat de Catalunya) i Residència DomusVI Sant Jordi de Cornellà de Llobregat. Centre Frederica Montseny de Viladecans i Socio Sanitari Sant Joan de Déu d'Esplugues de Llobregat. A més també hem tingut la sort de comptar amb el suport del Sr. Javier Egea i Jesús Palacios de Creu Roja de Cornellà que sempre ens ha ajudat a fer el trasllat dels residents, en aquelles activitats que així ho han requerit.

Per què haurien de participar en aquest projecte els centres escolars i de gent gran?

Primer de tot perquè aquest projecte crea espais i moments on tant estudiants com gent gran poden compartir experiències i fer intercanvi generacionals. Això, per una banda, fomenta els valors del respecte, la solidaritat i la vellesa entre els més joves; a més posa en valor a la gent gran, ells senten que tornen a formar part de la comunitat. Les dues generacions encara que no ho pensem senten que els seus coneixements poden ser compartits i útils donant un valor afegit a les sessions de treball. Els joves valoren i comparteixen amb la gent gran de manera natural i la gent gran valorar tot allò que els joves els hi poden ensenyar.

Quines són les dificultats que t'has anat trobant durant el desenvolupament del projecte?

Durant el camí m'he trobat amb diverses dificultats. La primera, va ser aconseguir que els centres volguessin creure en mi, en el meu treball i em donessin l'oportunitat de pilotar el projecte als seus centres, ja que no és gens fàcil quan vas trucant a porta freda. La segona, i molt important, va ser i continua sent, trobar el finançament necessari per desenvolupar els programes socioeducatius, perquè aquesta dificultat impacta directament a l'execució i continuïtat del projecte. La tercer, poder compaginar, la meva feina, la meva família i el temps necessari per tirar endavant aquest projecte, perquè la dedicació d'hores i esforç és molt gran i important.

Respecte al desenvolupament del primer pilot la incertesa i el desconeixement van ser els dos grans esculls a superar. Fins aquell moment mai s'havia realitzat en aquesta escola un projecte d'aquestes característiques. Tots els professionals teníem experiència als nostres àmbits, però no hi havia cap professionals format per dinamitzar un grup tan gran i divers. El desenvolupament del programa va anar molt bé, tot i que també van sorgir dubtes i aspectes a millorar que vam anar recollint a través d'informes i llançament d'enquestes als participants i professionals al llarg del curs lectiu, la qual cosa ens va permetre incorporar millores als posteriors programes de treball.

Malgrat aquesta incertesa, he d'agrair molt especialment l'oportunitat inicial que em van donar des de la direcció del centre escolar Abat Oliba, la direcció de la residència DomusVI Sant Jordi i l'Ajuntament de Cornellà.

Quin impacte té sobre els centres escolars i centres de gent gran un projecte com aquest?

L'impacte de la implantació del projecte, he de ser realista i sincera, suposa per als centres realitzar un esforç, ja que aquests han de destinar hores, professionals i recursos. Però he de dir que els professionals que desenvolupen aquests programes valoren molt positivament l'impacte d'aquest projecte entre alumnes, adolescents, gent gran i les seves famílies, i és per aquest motiu que segueixen donant continuïtat.

Quin tipus d'activitats es desenvolupen als centres que participen en el projecte?

Els programes es construeixen 100% personalitzats i adaptats segons les necessitats de cada centre i el perfil dels participants. El que tenen en comú totes les activitats és que busquen impactar tant en alumnes/adolescents com en la gent gran, fent que siguin atractius, enganxar.. Per exemple algunes de les activitats que hem treballat han estat, la risoteràpia, tai-txi, consciència corporal, teatre, teràpia amb animals; hem fet tallers de pintura, tallers de tecnologia on els alumnes compartien o ensenyaven a la gen gran, també hem realitzat jocs de taula i memòria; i altres activitats grupals com concerts de nadal on s'incorpora a la gent gran amb tota la comunitat educativa.

Quins són els pròxims passos que voleu donar?

Gràcies al finançament que ens ha concedit la Fundació Prado Pintó a finals de 2019, durant tres anys treballarem en la realització d'una avaluació que recollirà tant l'impacte del projecte així com dades de benestar en salut dels participants. A més, també ens permetrà llançar la plataforma interna INTRANET; una eina que esperem pugui servir d'ajuda, respecte a l'autonomia, recursos i continguts per als centres que ja conformen aquesta xarxa.

Actualment comptem amb la col·laboració d'algunes entitats públiques locals a més d'altres entitats privades. Durant el 2020, el meu objectiu és crear aliances institucionals més sòlides. Unes aliances que puguin permetre un treball en col·laboració entre institucions, el que donaria lloc a la creació de models organitzatius a les comunitats que puguin garantir el desenvolupament i continuïtat en el temps d'aquests programes intergeneracionals.

A nivell Europeu també treballem les aliances, i hem tingut el plaer, durant 2019, de compartir experiències amb alguns professionals d'Europa que també treballen projectes similars. Aquestes bones relacions i als bons resultats del projecte CRENCO, hem rebut la invitació de entrar a formar part d'una xarxa internacional de nova creació, fet que ens ha omplert d'emoció i il·lusió per seguir avançant.

Per acabar, no em vull acomiadar sense donar les gràcies i un gran reconeixement a tots els equips de professionals, institucions, entitats, alumnes, gent gran, famílies i voluntaris/es, que heu fet realitat aquest projecte amb el vostre esforç i implicació.

La unió fa la força i vosaltres ho heu demostrat. Moltíssimes gràcies.

5. LES BONES PRÀCTIQUES INTERGENERACIONALS

És força freqüent en l'àmbit acadèmic però també en l'àmbit de les administracions i de les entitats la voluntat de donar visibilitat a allò que considerem bones pràctiques.

Per a què serveix identificar bones pràctiques? Doncs podem dir que contribueix a millorar la qualitat d'allò que fem i la seva repercussió, a compartir aprenentatges i evitar errades que altres hagin pogut cometre, a motivar-nos per buscar noves i millors alternatives a problemes i necessitats comunes, a millorar la nostra imatge tant interna com externa, entre d'altres.

Malauradament, no existeix un únic criteri per determinar què és o què no és una bona pràctica, malgrat que podríem dir que tenen en comú el fet de generar un impacte positiu, que darrera tenen reflexió, intencionalitat, són sistemàtiques en el seu disseny, desenvolupament i avaluació així com també ser flexibles per adaptar-se als canvis que es puguin anar produint. Per tant, una bona pràctica ha de tenir capacitat per satisfer necessitats i expectatives millorant els estàndards d'un servei, amb criteris ètics i tècnics i d'acord amb la missió i valors de l'entitat que ho promou (FEAPS, 2007).

L'octubre de 2007 l'antiga FEAPS (actualment Plena Inclusión) publica el document "Buenas Prácticas FEAPS ¿Qué son y cómo se valoran?". Aquesta entitat, que neix a València l'any 1964 i que és considerada tota una referència en matèria de discapacitat intel·lectual, ens aporta la següent definició de bona pràctica:

"Acció o conjunt d'accions que, fruit de la identificació d'una necessitat, són sistemàtiques, eficaces, eficients, sostenibles, flexibles, i estan pensades i realitzades per membres d'una organització amb el recolzament dels seus òrgans de direcció, i que, a més a més de satisfer les necessitats i expectatives dels seus clients, suposen una millora evident dels estàndards del servei, sempre de conformitat amb els criteris ètics i tècnics de FEAPS i alineades amb la seva missió, la seva visió i els seus valors. Aquestes bones pràctiques han d'estar documentades per servir de referent a d'altres i facilitar la millora dels seus processos."

Diversos organismes i entitats han intentat acotar quins són els elements que ens permeten determinar quan estem davant d'una bona pràctica.

En el cas de la UNESCO, ens diu que es necessita innovació, eficàcia, sostenibilitat i replicabilitat de les iniciatives.

Pel que fa a la OIT, ens proposa els següents elements per considerar que estem davant d'una bona pràctica: innovació i creativitat, eficàcia i impacte, replicabilitat, sostenibilitat, pertinença, ètica i responsable, treball en xarxa i eficiència.

A nivell estatal, a banda de la definició de FEAPS també podem trobar-ne d'altres, com la de la Fundació CEPAIM, entitat del tercer sector que treballa per la convivència i la cohesió social i que demana l'existència de: sostenibilitat, efectivitat, que sigui innovadora, transferible, que generi cohesió i empoderi, xarxes socials i perspectiva de gènere.

En l'àmbit de la intergeneracionalitat (característica inherent a CRENCO) trobem que l'article 16 de la Declaració Política de la Segona Assemblea Mundial sobre l'Envelliment organitzada per les Nacions Unides diu: *“Reconeixem la necessitat d'enfortir la solidaritat entre generacions i les associacions intergeneracionals, tenint presents les necessitats particulars dels més grans i dels més joves i estimular les relacions solidàries entre generacions”*. En aquest sentit, els programes intergeneracionals constitueixen una adient eina per crear i enfortir relacions solidàries entre generacions..

Quins haurien de ser doncs els elements d'un programa intergeneracional per considerar-se bona pràctica?

Segons ens diuen la Rita Gradaille i la María Belén Caballo a “Las buenas prácticas como recurso para la acción comunitaria: criterios de identificación y búsqueda” hauríem de trobar en el programa intergeneracional:

- Innovació: introdueix maneres creatives de fer que milloren allò existent o bé creen una nova solució que dona resposta a una necessitat. Pot ser una innovació a nivell funcional (desenvolupa noves tasques, processos o models), a nivell estructural (nous o millors sistemes organitzatius), a nivell de comportaments (modifica patrons de conducta i aporta una nova cultura organitzativa), a nivell relacional (es transformen les formes d'interacció) o bé a nivell metodològic (millora el funcionament d'un sistema de gestió).
- Eficàcia/eficiència: la eficàcia es demostra quan s'assoleix l'objectiu proposat: un impacte positiu i tangible que podem mesurar mitjançant l'establiment d'un sistema d'avaluació amb indicadors quantitativus i qualitativus. L'eficiència s'aconsegueix quan fem de la millor manera possible els recursos econòmics, materials i humans dels quals disposem per assolir l'objectiu.
- Sostenibilitat: ho aconseguirem quan disposem d'una estructura organitzativa, tècnica, econòmica i social que permeti el seu manteniment durant un temps, que sigui estable.

- Replicabilitat o transferibilitat: quan aconseguim que esdevingui una referència per desenvolupar accions similars en d'altres territoris i quan repetint els seus elements essencials en un altre context hi ha força probabilitat que sigui exitosa (adaptant la iniciativa a les necessitats i als recursos disponibles tenint en compte la seva viabilitat en les vessants econòmica, interna, tècnica, mediambiental i social).
- Identitat-cohesió social-transformació: la iniciativa ha de fomentar un compromís cívic que superi les visions individualistes, construint una identitat comuna per assolir una major cohesió i el màxim benestar possible. Ho farem afavorint la participació dels diversos agents i moviments socials.
- Avaluació comunitària: aquesta dimensió ha de comptar també amb la col·laboració de diferents agents i actors socials, tant a nivell d'administració pública i organitzacions com de la pròpia ciutadania, possibilitant la seva incorporació tant en el disseny com en la implementació i l'avaluació de la iniciativa.

En l'apartat següent proposem un model de fitxa que pot servir a l'hora de determinar si el nostre programa intergeneracional pot esdevenir una bona pràctica intergeneracional.

6. MODEL DE FITXA DE BONA PRÀCTICA INTERGENERACIONAL

FITXA DESCRIPTIVA BONES PRÀCTIQUES INTERGENERACIONALS CRENCO

1. Denominació del projecte, actuació o experiència.	
2. Responsable del projecte, actuació o experiència. Persona, grup, entitat o institució responsable.	
3. Lloc on es realitza, cobertura territorial.	
4. Àmbit d'actuació: procediments, coordinació entre administracions, entitats cooperació i participació, organitzatius, formatius i de qualitat.	
5. Col·lectiu a qui s'adreça.	
6. Objectius (generals i específics).	

<p>7. Descripció del projecte, actuació o experiència i metodologia emprada. Procés de disseny i posada en marxa. Actuacions que integra. Suports requerits i actuacions professionals. Coordinació amb els recursos de la comunitat. Identificació de factors crítics i d'èxit de la pràctica. Situació i organització actual.</p>	
<p>8. Període en què s'ha desenvolupat: data de començament, moment en què s'aprecien canvis significatius, moments d'inflexió. Puntual per a una acció o permanent en el temps. Etapes del projecte. Calendari.</p>	
<p>9. Administracions i entitats participants: Especificar les Administracions que participen en el projecte (estatal, autonòmica, provincial, comarcal, local) i si és interdepartamental, així com si col·laboren altres entitats.</p>	

<p>10. Recursos: Recursos emprats. Humans. Materials. Optimització i aprofitament de recursos.</p>	
<p>11. Normativa: Referència normativa reguladora del projecte, actuació o experiència (si s'escau).</p>	
<p>12. Avaluació: Sistema d'avaluació i instruments utilitzats.</p>	
<p>13. Resultats: Principals resultats obtinguts. Grau de compliment d'objectius. Cobertura aconseguida (persones participants). Satisfacció de les persones participants. Impacte: dinamització de recursos, implicació d'individus i grups.</p>	
<p>14. Finançament: recursos econòmics.</p>	
<p>15. Conclusions: Característiques a destacar relacionades amb la millora proposada. Principals fortaleeses. Aspectes de millora. Idees clau sobre què cal fer i què no. Què ens queda per fer després de l'experiència, per continuar millorant?</p>	

7. LA PROFIGURACIÓ

Dediquem aquest apartat a la “profiguració”, un neologisme creat pel catedràtic Fidel Molina-Luque que explica la promoció de la interdependència intergeneracional. Es tracta de la proposta d’un nou contracte social entre generacions, més solidari, amb equitat, respecte i reconeixement mutu, com integrants actius i interdependents de la societat. Un exemple són les propostes d’aprenentatge servei (ApS) que vertebraven la interdependència entre els i les joves i la gent gran. Es tracta de posar de manifest la responsabilitat intergeneracional: les relacions solidàries entre generacions, entre gent gran i joves. És una nova visió per atenuar i/o superar la ruptura entre generacions i que ens agrada especialment.

Consisteix doncs en afavorir les relacions intergeneracionals i avançar no solament en l’envelliment actiu sinó també en el diàleg intergeneracional que superi l’edatisme, tant en relació amb la vellesa com en relació amb la joventut.

Segons les Nacions Unides (1995:9) *“una societat per totes les edats és aquella que ajusta les seves estructures i funcionament i les seves polítiques i plans a les necessitats i capacitats de tothom, amb la qual cosa s’aprofiten les possibilitats de tothom, en benefici de tothom”*.

Tal com s'exposa en el Pla per la Dècada de l'Envel·liment Actiu Saludable 2020-2030, en consonància amb l'ajustament del calendari de l'Agenda 2030 en el compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) cal *“contribuir sistemàticament a que s'articulin i es facin escoltar les diverses veus intergeneracionals sobre qüestions relatives a l'envelliment saludable, i establir formes innovadores de col·laboració amb les persones grans”* que proposin experiències intergeneracionals per promoure la cohesió social i l'intercanvi interactiu entre generacions en pro d'una acció intergeneracional. Per tant, es fa palesa la importància de detectar, donar suport i diversificar projectes intergeneracionals, promoure l'intercanvi de coneixements, competències, valors i experiències complementàries entre generacions que lluitin contra la discriminació per raons d'edat i reforcin una ciutadania més tolerant, més respectuosa, més cohesionada i més apoderada formada per persones i col·lectius de totes les edats.

Aquest nou concepte de la profiguració i la cerca d'una societat de cultura més profigurativa, posen en valor la importància de la interdependència entre les persones per superar per exemple la solitud no desitjada i afrontar així una vida plena al llarg de les diferents etapes i edats, sobre una base necessària de relacions intergeneracionals (Molina-Luque, 2021).

La programació intergeneracional es refereix com hem vist a les activitats o programes que augmenten la cooperació, la interacció i l'intercanvi entre persones de diverses generacions. A través d'aquests programes, les persones de diferents generacions comparteixen els seus talents i recursos i es donen suport mútuament mitjançant relacions que beneficien tant a l'individu com a la comunitat.

Segons el Llibre Verd sobre l'envelliment (2021), l'apoderament de les persones grans pot fomentar l'aprenentatge intergeneracional i garantir la transferència de coneixements i competències. S'estima que al voltant de trenta milions de persones adultes de la UE se solen sentir soles. Fomentar l'autonomia, la participació i els drets de les persones grans cercant propostes sostenibles que reforcin la solidaritat i la justícia intergeneracional entre joves i gent gran es presenta com un gran repte, però també planteja oportunitats i respostes als desafiaments que planteja, actualment, l'envelliment.

Així doncs, volem des de CRENCO fomentar i aportar el nostre granet de sorra per seguir avançant en una societat més profigurativa. En aquest sentit, creiem que aquesta guia pot esdevenir una eina que ens faciliti que les nostres iniciatives intergeneracionals generin un major impacte social i en conseqüència més cohesió social i una millor qualitat de vida per a totes les generacions.

8. BIBLIOGRAFIA

AJUNTAMENT DE BARCELONA. Bones pràctiques socials 2018. Butlletí núm. 05
<https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-document/butlleti-bones-practiques-digital-2018.pdf>

ASAMBLEA MUNDIAL DE LA SALUD. (2016). Acción multisectorial para un envejecimiento saludable basado en el ciclo de vida: proyecto de estrategia y plan de acción mundiales sobre el envejecimiento y la salud: Informe de la Secretaría (No. A69/17). Organización Mundial de la Salud.

BAÑOS, V., CORBI, M., LUIS RICO, I., & RUÍZ, E. (2014). Experiencia de aprendizaje-servicio intergeneracional: análisis de estereotipos. In Construir futuros en tiempos de crisis: nuevas perspectivas en la formación de los jóvenes: 11 y 12 de diciembre de 2014: libro de actas del simposio (p. 44). UNED, Universidad Nacional de Educación a Distancia.

BERNARD, M., ELLIS, S. (2004). ¿Cómo sabes que la Práctica Intergeneracional funciona? Una guía para iniciarse en la evaluación de la Práctica Intergeneracional. The Beth Johnson Foundation. 2004

BERMEJO, L. (2012). Enveïlliment actiu, pedagogia gerontològica i bones pràctiques socioeducatives amb persones adultes grans. *Educación social: Revista de intervenció socioeducativa*, N° 51, 2012 (Ejemplar dedicado a: 2012. Año Europeo por un Envejecimiento Activo y de la Solidaridad Intergeneracional), págs. 27-44

BUENAS PRÁCTICAS FEAPS (2007). ¿Qué son y cómo se valoran?. Red de Calidad. Obra Social Caja Madrid y Fundación Once.

<http://www.plenainclusionandalucia.org/sites/plenainclusionandalucia.org/files/4-queesbbpp.pdf>

CAMBERO, S., & BAIGORRI, A. (2019). Envejecimiento activo y ciudadanía senior. *Empiria: Revista de metodología de ciencias sociales*, (43), 59-87, DOI/ empiria.43.2019.24299

CANO, R., SANZ, E., PONCE DE LEÓN, A., VALDEMOROS, M. Á., SÁENZ DE JUBERA, M., ALONSO, R. A., & CASADO, M. (2020). Proyección educativa socio-familiar y escolar del ocio y bienestar en clave intergeneracional: el aprendizaje servicio como constructo metodológico. *La Orientación en la mejora del desarrollo y bienestar personal* (pp. 35-60). Universidad de La Rioja.

CAUSAPIÉ, P., BALBONTÍN, A., PORRAS, M. y MATEO, A. (Coords)(2011). Libro Blanco sobre Envejecimiento Activo. Madrid, Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad- IMSERSO.

CHIVA, O., GIL, J., CORBATÓN-MARTÍNEZ, R. y CAPELLA, C. (2016). El aprendizaje servicio como propuesta metodológica para una pedagogía crítica. Revista Iberoamericana de Aprendizaje Servicio, 2: 70-94.

CENTRO DEL CONOCIMIENTO DE FUNDACIÓN EDE (2015). Hacia una sociedad intergeneracional: ¿Cómo impulsar programas para todas las edades? Guía práctica. Gida praktikoa. Bilbao, Diputación Foral de Bizkaia, 2015, 56 p.

CONFEMAC, CONFEDERACIÓN ESTATAL DE MAYORES ACTIVOS. (2018). Guía de buenas prácticas para poner en marcha proyectos de voluntariado intergeneracional en educación e inserción laboral

DECLARACIÓN POLÍTICA Y PLAN DE ACCIÓN INTERNACIONAL DE MADRID SOBRE EL ENVEJECIMIENTO. II Asamblea Mundial Sobre el Envejecimiento (2002). Nova York. Organització de les Nacions Unides. Recuperat de <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/mipaa-sp.pdf>

FLORES, M. J., ORTEGA, M. C., & VALLEJO, S. (2019). Experiencias inclusivas intergeneracionales:¿un nuevo horizonte para la inclusión de personas mayores y menores?. Miscelánea Comillas. Revista de Ciencias Humanas y Sociales, 77(150), 139-152.

GÁRATE, M.C. (2015). Aprender amb la gent gran. Un programa de relacions intergeneracionals. Ajuntament de Barcelona.

GÓMEZ, E. (2018). Criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en inclusió social. Federació de Municipis de Catalunya i Fundació Carles Pi i Sunyer.

GIRÓ, J. (coor) (2006). Envejecimiento activo, envejecimiento en positivo. Universidad de la Rioja. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=343628>

GRADAÍLLE, R., CABALLO, M. B., (2016). Las buenas prácticas como recurso para la acción comunitaria: criterios de identificación y búsqueda. Contextos Educativos, 19, 75-88.

GRADAÍLLE, R., CARIDE, J.A., CABALLO, M. B., (2021). Construyendo ocios intergeneracionales, entre la vida y la escuela. Psychology, Society & Education. Vol. 13, Nº. 3, 2021, págs. 27-38

GUTIÉRREZ, M., HERNÁNDEZ, D. (2013). Los beneficios de los programas intergeneracionales desde la perspectiva de los profesionales. *Pedagogía social: revista interuniversitaria*, Nº. 21, 2013 (Ejemplar dedicado a: Familia e Intervención Socioeducativa)

LIBRO VERDE DE LA COMISIÓN EUROPEA. «Frente a los cambios demográficos, una nueva solidaridad entre generaciones». (2005). Bruselas, 16.3.2005 COM(2005) 94 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0094&from=ES>

LIBRO VERDE SOBRE EL ENVEJECIMIENTO. Fomentar la solidaridad y la responsabilidad entre generaciones. (2021). COM/2021/50 final. Bruselas : Comisión Europea. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/com_2021_50_f1_green_paper_es.pdf

LUCAS MANGAS, S., GARCÍA OLIVARES, M. A., & VEGA GARCÍA, C. (2015). Promoción de actitudes e iniciativas intergeneracionales: responsabilidad social universitaria, orientación vocacional y aprendizaje-servicio. *Tabanque: revista pedagógica*.

MARTÍNEZ, M. (25 octubre de 2016). 20 años de Envejecimiento Activo. Una visión optimista de la vejez. *Apuntes de Demografía*. CSIC. <https://apuntesdedemografia.com/2016/10/25/i-hopei-die-before-get-old-the-who/>

MARTÍNEZ, T. (2010). Las buenas prácticas en la atención a las personas adultas en situación de dependencia. Informes Portal Mayores, nº 98, diciembre de 2010.

MEAD, M. (2019): Cultura y compromiso. Estudio sobre la ruptura generacional. Barcelona, Gedisa.

MENDÍA, R. (2017). Aprendizaje-Servicio Solidario. Personas Mayores Activas. Guías Zerbikas, 7. ZERBIKAS Fundazioa.

MOLINA-LUQUE, F. (2017): “Calidad de vida y socialización profigurativa: consideraciones éticas sobre investigación en educación y en salud”, en F. Molina-Luque y M. Gea-Sánchez (coords): Educación, Salud y Calidad de Vida. Nuevas perspectivas interdisciplinarias e interculturales. Barcelona, Graó.

MOLINA-LUQUE, F., MIRÓ, D., SANVICÉN, P. (2021). Profiguración, aprendizaje-servicio y relaciones intergeneracionales. ACUP- Xarxa ApS (U)CAT (Colección Guías Aprendizaje-Servicio, Guia 3).

MOLINA-LUQUE, F. (2019). “Profiguración, Acción Creativa Intercultural e Innovación Social: Renovarse o morir en Rapa Nui (Isla de Pascua/ Easter Island)”, en Revista Latinoamericana de Estudios sobre Cuerpos, Emociones y Sociedad (RELACES), 29: 71-81.

MOLINA-LUQUE, F. (2021): El nuevo contrato social entre generaciones. Elogio de la Profiguración. Madrid, La Catarata.

MORENO, P., MARTÍNEZ, S., ESCARBAJAL A.(2018). El impacto educativo de los programas intergeneracionales: un estudio desde la escuela y las diferentes instituciones sociales implicadas. Revista Iberoamericana de Educación, Vol. 77, Nº. Extra 2, 2018 (Ejemplar dedicado a: Calidad de la formación docente: propuestas evaluativas innovadoras), 31-54.

MUÑOZ, M.R. (2017). El enfoque intergeneracional: del contexto global al contexto local de Alcobendas. RES, Revista de Educación Social, nº 25, 2017 (Ejemplar dedicado a: Los retos de la educación social en tiempos de globalización), págs. 113-133.

NACIONES UNIDAS (1995). Marco Conceptual del Programa para los Preparativos y la Observancia del Año Internacional de las Personas de Edad en 1999.
<https://undocs.org/pdf?symbol=es/A/RES/50/141>

NACIONES UNIDAS (2003). Declaración política y plan de acción internacional de Madrid sobre el envejecimiento. Madrid, España, 8 a 12 de abril de 2002 . Nueva York: Naciones Unidas. <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/mipaa-sp.pdf>

NACIONES UNIDAS (2012). Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge. United Nations Population Fund (UNFPA), New York, and HelpAge International, London. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA-Exec-Summary.pdf>

OBRA SOCIAL “LA CAIXA” (2011). Guia per a la dinamització del projecte intergeneracional 2011.

OMS (2002). Active Ageing. A policy framework. Ginebra: OMS. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/67215>

ORGANIZACIÓN MUNDIAL DE LA SALUD ET ALTER (2002). Envejecimiento activo: un marco político. Revista Española de Geriátría y Gerontología, 37(2) 74-105. https://ccp.ucr.ac.cr/bvp/pdf/vejez/oms_envejecimiento_activo.pdf

ORTE, C., VIVES, M., PASCUAL, B., GOMILA M.A., (2014). Sharing Childhood, compartint la infància a les escoles amb una mirada intergeneracional. El primer any de feina junts. Anuari de l'Educació de les Illes Balears, 2014, págs. 328-347

ORTE, C., VIVES, M., PASCUAL, B., GOMILA M.A., (2015). Educación intergeneracional: el programa Sharing Childhood (compartir la infancia) Pedagogía social, universidad y sociedad 2015, págs. 151-163.

ORTE, C., VIVES, M., AMER, J., QUESADA V. (2021). Evaluación del Cambio en los Participantes del Programa Intergeneracional de Educación Primaria “Compartir la Infancia”. Revista Iberoamericana de Evaluación Educativa, 14 (2), 5-19.

PASCUAL, M. B., GOMILA, M. A., (2013). Treball comunitari intergeneracional: l'experiència de dos projectes socioeducatius intergeneracionals a Palma. Anuari de l'Envel·liment de les Illes Balears. 2013.

PÉREZ, V. Y OROSA, T. (2014). El Diálogo intergeneracional como generador de calidad de vida en los adultos mayores. Novedades en Población, 7(14), 104-120.

RAMIS, A. (2014). Aprenentatge servei i Gent Gran. Centre Promotor d'aprenentatge servei. Barcelona: Zotikos. <https://fundaciobofill.cat/publicacions/aprenentatge-servei-i-gent-gran>

ROSETTI, N. (2018). Criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en Gent Gran. Federació de Municipis de Catalunya i Fundació Carles Pi i Sunyer.

SÁNCHEZ, M., DÍAZ P. (2005). "Los programas intergeneracionales" en Gerontología. Actualización, innovación y propuestas. Pearson Educación, 393-432.

SÁNCHEZ, M. (COORD). 2007. Programas intergeneracionales. hacia una sociedad para todas las edades. Fundación La Caixa. 2007.

SÁNCHEZ, M., KAPLAN, M., SÁEZ, J. (2010). Programas intergeneracionales. Guía introductoria. Instituto de Mayores y Servicios Sociales (Imserso). Año de publicación: 2010. Número 31009. Páginas: 128.

SANVICÉN-TORNÉ, P. (2020). Hoy hablo de mí, me pienso y me escribo, a Núria Casado-Gual & Fidel Molina-Luque, Guía de buenas prácticas. Proyecto ECAVINAR. DOI 10.21001/proyecto.ecavinar.2020

SANVICÉN-TORNÉ, P. (2021). Treballem junt@ pels ODS, una oportunitat per l'anàlisi teòrica, vivencial, i la implicació activa per als canvis socials. Reflexions a partir de propostes d'acció per als ODS fetes per universiar@sde primer grau. XI Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació (CIDUI)

VALERO-MATAS, J.A.; VALERO-OTEO, I.; COCA, J.R. (2016). Creatividad y educación para el siglo XXI desde una perspectiva sociológica. RIPS, vol. 15, nº 2. 201-222

VVAA (2021). Los programas intergeneracionales. Metodología, beneficios y situación en España. Revista Sanitaria de Investigación, vol. 2, nº 11.

VVAA (2009). Monogràfic intergeneracionalitat. Espai Social. Revista del Col·legi oficial d'educadores i educadors socials de la comunitat valenciana. Nº 9, hivern 2009.

VVAA (2020). L'avaluació d'un programa intergeneracional a educació primària. Propostes per a l'avaluació a partir de les lliçons apreses en el projecte SACHI2. Anuari de l'Envelliment Illes Balears 2020, 446-464.

Compartir
és
Viure